

לעשירות אמיתית. אילו היתה לו ברירה להמשיך ולהרוויח, ודאי היה מעדיף את הרעבון ואת המרדף; רק מפני שאין לו אפשרות, הוא נאלץ להסתפק בחלקו.

אבל חז"ל אומרים: "איזה עשיר השמח בחלקו". אדם שיש לו אפשרות ללכת הלאה, הוא מכיר את המאיתיים, רואה את הדרכים להגיע אליהם, ויכול בהחלט להמשיך לעבוד ולהצליח; אבל כל חיותו אינה תלויה בכך. הוא מסוגל לומר: גם המנה שכבר קיבלתי היא

חיים. גם כאן יש עולם. אין אני מוכרח לבלוע את הדבר הבא, כדי להרגיש שאני קיים.

זהו סוג חיים אחר לגמרי. האדם הרגיל חי מכוח מה שחסר לו. הדבר הבא מעורר אותו בבוקר, נותן לו תקווה ותנועה, וממלא אותו בהרגשה שעוד מעט יתחיל לחיות. לכן כאשר אומרים לו: אמור די, הוא אינו שומע הצעה למנוחה; הוא שומע גזירת מיתה. הוא חושש שאם יהיה שמח בחלקו יאבד את כל החשק, את כל התשוקה ואת כל הטעם בחיים. הוא מפחד לאבד לא רק את הכסף, אלא את הרעבון. הרעבון הוא מקור החיות היחיד שהוא מכיר.

קשה מאוד להסביר לאדם החי בתוך רגש אחד, שאפשר להפוך את כל מרכז ההרגש משורשו. הוא אינו מאמין שיש חיים שאינם ניזונים מן החסרון הבא. אומרים לו: אפשר לפעול מתוך שובע, לבנות מתוך הודאה, להרוויח בלי שכל ערכך וחיותך תלויים ברווח הבא. אבל בעיניו אלו דיבורים של מי שהתעייף או התייאש. הוא חושש שאם יאמין שיש לו די, יאבד את מה שהוא מצפה לקבל מן המאיתיים הבאים.

אבל זו טעות. משל למה הדבר דומה, לאדם שאוכל הרבה, וכבר נושא עליו משקל כבד. הכובד מקשה עליו את ההליכה, את הנשימה ואת כל סדר חייו. אומרים לו: יש דרכים להקל מעליך את המשא; אפשר לקבל טיפול, לקחת כדור או זריקה, ולהפחית מעט את התיאבון המושך אותך שוב ושוב אל האכילה. אבל הוא אינו מסוגל להביא את עצמו לכך. הוא חושש: ומה יהיה אם אאבד את כל התיאבון? במה תהיה לי עוד הנאה? מה יישאר לי מן החיים? הוא מכיר רק חיים שבהם האוכל מושך אותו, ולכן גם כאשר התיאבון עצמו מכביד עליו, הוא נאחז בו כאילו הוא מקור חיותו.

ספאלט אים נישט איין, אז נאכדעם וועט ער עס בכלל נישט דארפן. לא עולה לו בדעתו, שאם יוסר ממנו הכובד, הוא יגיע למצב של בריאות ונייחא, ושוב לא ירגיש שאיבד דבר. לא יהיה עליו

להתגבר בכל רגע על התיאבון הישן, מפני שכל הצורך בו ייחלש. הוא יגלה שהחיים לא נעלמו; אדרבה, נפתחו לפניו חיים קלים, רחבים ונעימים יותר.

כך הוא גם בענין הממון. האדם שומע על "שמח בחלקו" וחושש שייטלו ממנו את כל התיאבון להצליח. הוא אומר לעצמו: אם לא ארצה עוד, מה יניע אותי? כיצד אקום בבוקר? מאין אקבל חיות? הוא אינו מעלה בדעתו שכאשר תיכנס בו ברכת ה"די", הוא לא יצטרך עוד לאותו רעבון כדי לחיות. הוא יוכל לעבוד, לבנות ולהרוויח, אבל לא מתוך כובד פנימי הדוחף אותו לבלוע בלי הפסק. הוא יגלה שלא איבד את החיות, אלא השתחרר מן המשא.

אין השובע מבטל את החיים; הוא מחליף את מקור החיים. עד עכשיו האדם היה חי ממה שאין לו, ומעתה הוא יכול לחיות גם ממה שיש לו. עד עכשיו כל הצלחה היתה מתה מיד ונעשתה חומר להצלחה הבאה; מעתה הוא יכול לתת לדבר אחד להיגמר. הוא יכול לעמוד לפני מה שכבר בנה ולומר: ברוך השם, הדבר הזה עומד.

אומן שבונה ארון יודע. כל זמן שהמלאכה באמצע, כולו מתוח. חסר קרש, חסר מדף, הבורג עדיין אינו מחוזק, הדלת אינה ישרה. אבל

עַד בְּלִי דִי – יֵשׁ לִי דִי

"והריקותי לכם ברכה עד בלי די". בפשטות, "בלי די" פירושו בלי גבול, בלי שיעור ובלי תכלית. הקב"ה פותח את ארובות השמים ומשפיע על האדם ברכה שאין הכלים שלו מספיקים להכילה. חז"ל נתנו לזה ציור מיוחד: "עד שיכלו שפתותיכם מלומר די". "ער ווערט באגאסן מיט שפע"; הברכה נשפכת עליו מכל צד, ומרים ידיו וצועק: די, די, עננוג! אבל השפע אינו נפסק. הוא כבר אמר די, וכבר באה ברכה נוספת; הוא חוזר ואומר די, ושוב נשפכת עליו טובה.

זה הפשט הפשוט של 'עד בלי די': ריבוי גדול כל כך, עד שהאדם עצמו מבקש לעצור.

אלא שכאן מתעוררת שאלה פשוטה. וכי ריבוי ממון באמת מביא את האדם לומר "די"? הרי אמרו: "יש לו מנה רוצה מאיתיים, יש לו מאיתיים רוצה ארבע מאות". ככל שהאדם מקבל יותר, הוא אינו אומר די, אלא מבקש יותר. המנה הראשונה אינה משביעה אותו; הוא רק פותח לפניו את הדרך אל המאיתיים. לאחר שהגיע למאיתיים, שוב המאיתיים נהפכים לקרן, שעליה אפשר לבנות את הארבע מאות. אם כן, כיצד מבטיח הנביא שדוקא ריבוי הברכה יביא את האדם לומר "די"?

האמרי אמת בפרשה שלנו עומד על הנקודה הזאת ומחדש דבר נפלא: העשירות הבאה על ידי מעשר אינה מזקת. נכון, מי שיש לו מנה רוצה מאיתיים, אבל אם העשירות באה על ידי צדקה אין זה כך, צדקה מביא לומר 'די'. עשירות רגילה מזיקה; יחד עם הממון היא מרחיבה גם את הרעבון. אבל עשירות הבאה על ידי מעשר וצדקה, היא עשירות מסוג אחר; היא באה יחד עם היכולת לומר "די".

האמרי אמת מחדש שהכסף שיקבל יהיה בעל צורה אחרת. אפשר שיהיו לשני בני אדם אותם נכסים ואותו חשבון בנק, ואחד מהם יהיה רעב והשני יהיה שבע. הראשון רואה בכל מה שיש לו רק הכנה למה שעוד חסר לו; כל רווח מתהפך מיד לקרן של הרווח הבא. אבל השני מסוגל להרגיש שהטובה שקיבל כבר עומדת בפני עצמה. עשירות רגילה נותנת לאדם מנה ומעוררת בו רצון למאיתיים. עשירות של צדקה נותנת לו מנה, ויחד עמה נותנת לו לב המסוגל להכיר: זוהי מנה של רווח: הרווחתי, קיבלתי, יש לי די.

נמצא שיש שני מיני "די". יש אדם האומר די מפני שהשפע כבר כבד עליו: די, איני יכול לקבל עוד, אין לי הכלים. אבל יש "די" עמוק ושקט יותר: איני מוכרח לקבל עוד, אין לי צורך בעוד. זהו "די" של נייחא, של רוגע, של שובע. האדם מתיישב בתוך מה שקיבל ואומר: ברוך השם, יש לי, די לי.

המדקדק הגדול, בעל חשק שלמה, בערך ד"ד, מגדיר את המילה "די" כ"הסיפוק המוחלט": כשאינו חסר עוד כלום נקרא "די". "די" מחסורו, "אכול דרך", "והמלאכה היתה דים". הצורך נתמלא, אין עוד חסרון. והוא מוסיף שזהו השרש לשם "שדי", השם יתברך כביכול יש בו די ואינו חסר מאומה; ובמוחלט אין מידה זו שייכת אלא בבורא יתברך, שאינו נצרך לשום דבר מחוץ לעצמו, ואילו הנבראים מצד עצמם חסרים תמיד דבר מה.

זה מאיר את ענייננו. האדם אינו יכול לייצר בעצמו "די" מוחלט. מצד טבעו תמיד יראה עוד אפשרות, עוד צורך, עוד סכנה ועוד מדרגה. לכן השובע האמיתי אינו רק הישג של האדם; הוא ברכה שהקב"ה משפיע לתוך לבו. האדם יכול לפתוח פתח קטן, להכיר בטובה שכבר ניתנה לו, אבל המנוחה השלמה, היכולת לחוש שאין חייו תלויים במה שעוד חסר לו, היא מתנה מן השמים.

זהו עומק עשירי: השמח בחלקו. רגילים להבין זאת כנחמה למי שאין לו. **נעביר**, מאחר שאין בידו להשיג יותר, לפחות ישכנע את עצמו לשמוח במה שיש. לפי הבנה זו, השמחה בחלקו היא כעין תחליף

כבר עכשיו בתוך ההווה. מאמין שהקב"ה עתיד לתת לו לב שבע, ומסוגל כבר כעת לטעום מעט מן השובע ההוא ולתת.

הקב"ה אומר לו: אינך יכול עדיין לראות את העולם האחר מתוך הרעבון שבו אתה עומד. תנסה. תן חלק, ותגלה שלא איבדת את החיים, אלא קיבלת מקור חיים נוסף. התחלת במעט "די", ואני אשפיע עליך "עד בלי די".

והתורה מבטיחה: "נתון נתן לו ולא ירע לבבך בתתך לו, כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלקיך בכל מעשר ובכל משלח ידך". בפשוטו של מקרא, התורה אומרת לאדם שאין הוא מפסיד מן הצדקה. הקב"ה יברך את עסקיו, את מלאכתו ואת כל משלח ידו; מה שנתן יחזור אליו בדרך של ברכה, ואף יותר ממה שנתן.

אבל אפשר שהברכה אינה רק בכמות הממון, אלא גם באופן שבו האדם מרגיש אותו. אילו יקבל פי שניים כסף, אבל כל לבו יעבור מיד אל פי ארבעה, עדיין לא הגיע לעיקר הברכה. הקב"ה מברך אותו לא רק שייכנס יותר לכיסו, אלא שייכנס "די" אל לבו. "יברך ה' אלקיך בכל מעשרך" — שגם ברכה במעשה עצמו, שהאדם יוכל ליהנות ממה שעשה ולא להפוך כל הצלחה מיד לחסרון חדש. "ובכל משלח ידך" — שגם כאשר הוא ממשיך לשלוח את ידו בעסק ובמלאכה, לא תהיה ידו מונעת מרעבון בלבד, אלא פועלת מתוך שפע שכבר קיבל.

זהו חידוש האמרי אמת: העשירות הבאה על ידי מעשר אינה מזקת. היא אינה לוקחת את האדם ממנה למאתיים וממאתיים לארבע מאות בלי רגע של חיים ביניהם. היא נותנת לו עשירות עם "די". הוא יכול להמשיך לעבוד, אבל אינו מוכרח להציל בכל יום את עצם קיומו באמצעות הרווח הבא.

בספרים רבים במאמרים ש"די" הוא גבול וצמצום, ו"בלי די" הוא שפע שלמעלה מן הגבול. אבל כאן נתחדש עוד צד. מצד הנפש, דווקא קבלת הגבול החיצוני פותחת את השפע הפנימי שאין לו גבול. כל זמן שהאדם מבקש בלי גבול בחוץ, הוא מרגיש חסר בלי גבול בפנים. אבל כאשר הוא אומר על מה שמחוי לו: די, זה חלקי וזוהי אני שמח — נפתחת בו הרגשה רחבה שאין לה שיעור.

ה"די" שבחוץ מוליד "בלי די" בפנים. האדם אינו מרגיש רק שיש לו סכום מסוים; הוא מרגיש שיש לו ממש עולם. לא מפני שכל העולם בבעלותו, אלא מפני שאינו חסר את כל העולם. אדם רעב יכול להחזיק הרבה ולהרגיש שאין לו כלום; אדם שבע יכול להחזיק בחלקו ולהרגיש שכל העולם כולו שלו.

בתחילת המאמר ראינו אדם שהשפע נשפך עליו, והוא צועק בקול: די, די, גענוג! זהו "די" הנולד מריבוי הברכה. אבל כעת אנו מגלים "די" שקט יותר. האדם אינו צועק. הוא יושב בנייחא ואומר לעצמו: ברוך השם, יש לי. זהו "די" שאינו סוגר את השפע, אלא פותח שפע חדש לגמרי.

תחילה האדם אומר "די" לממון, ואחר כך הקב"ה נותן לו "עד בלי די" בנפש. מקבל כוח הגבול, אינו מוכרח לבלוע, ונפתחת בו חיות שאין לה גבול. הוא נותן חלק לאחר, ומגלה שלא נעשה חסר, אלא נעשה עשיר באמת.

באיזהו עשיר השמח בחלקו? לא אדם שאין לו ברירה, אלא אדם שיש לו כל האפשרויות ואינו עבד להן. לא מי שאיבד את התשוקה לחיים, אלא מי שקיבל חיים ממקום עמוק יותר. לא חיים הממתינים תמיד למאתיים הבאים, אלא חיים המסוגלים להרגיש את המנה שכבר ניתנה.

זהו "לא תאמץ את לבבך". התורה אינה מבקשת רק לשבור את היד הסגורה; היא מבקשת לרפא את הלב הרעב. היא אומרת לאדם: גמרת מעט לבלוע — עכשיו אפשר לך לתת. תן, ותראה שלא איבדת את החיים. תן, והקב"ה יברך אותך לא רק ביותר ממון, אלא במתנה הגדולה ביותר: שתדע שיש לך.

"מי שאמר לעולמו די", הוא גם הנותן לאדם את ברכת ה"די". האדם אינו יכול להשלים את השובע בעצמו. הוא מפריש מעשר ופותח פתח קטן; והקב"ה אומר לרעבון שבתוכו: די. אז יכולה העשירות לבוא בלי להזיק, מפני שהיא אינה מתפשטת לרעבון שאין לו סוף, אלא נכנסת לתוך לב שיש בו גבול, מנוחה ושמחה בחלקו.

"כי בגלל הדבר הזה יברך ה' אלקיך בכל מעשר ובכל משלח ידך" — יברך בהצלחה, יברך בשפע, ויברך גם ביכולת להרגיש את הברכה.

עד שתאמר:

די.

ומתוך אותו "די" יפתח לפניך עולם שלם של —

עד בלי די.

כאשר הכניס את הבורג האחרון, הוא מניח את הכלים, עומד מעט מן הצד ונושם. לא מפני שאין עוד ארונות בעולם לבנות, אלא מפני שהארון הזה נגמר. הגיע אל ה"די". הגמר מכניס נייחא אל כל איבריו.

כך גם בממון. אדם צריך לדעת לא רק להתחיל ולהמשיך, אלא גם לגמור. לומר: הרווח הזה כבר רווח; ההצלחה הזאת כבר הצלחה; המנה הזאת אינה רק חצי מן המאתיים, אלא דבר שקיבלתי. מי שאינו מסוגל לגמור שום דבר, לעולם אינו שבע. כל מה שנכנס אליו נבלע מיד בתוך החשבון הבא.

אידי דטריד לבלוע, לא פליט. כל זמן שהאדם טרוד לבלוע, אין בו יכולת לפלוט. כל מחשבתו נתונה להכניס עוד: עוד רווח, עוד ביטחון, עוד נכס ועוד הצלחה. אין בנפשו מקום להוציא. אין זו קמצנות בלבד; זו מציאות של אדם שעדיין מרגיש באמצע האכילה. כל פרוטה הניתנת לאחר נראית לו כאילו מוציאים אותה מתוך פיו.

לפעמים. אדם הצליח. נכנסה עסקה יפה, שילמו לו חוב ישן, הרוויח סכום שלא ציפה לו. פתאום הוא אומר לעצמו: אה, ברוך השם, איך בין זאט; לאמיר געבן אביסל צדקה. מה השתנה? העני היה עני גם אתמול, והיכולת לתת אולי היתה קיימת גם קודם. אלא שלרגע אחד לבו השתנה. הרווח עדיין לא נהפך לקרן של ההשקעה הבאה; הוא נחוזה כברכה. האדם מרגיש: היום קיבלתי. וברגע שהוא מרגיש שגמר מעט לבלוע, הוא נעשה מסוגל לפלוט.

מכאן אנו נכנסים לפרשת ראה. התורה אומרת: "לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ את ידך מאחריך האביון". היא אינה מתחילה מן היד, אלא מן הלב. רש"י מפרש: "יש לך אדם שמצטער אם יתן אם לא יתן, לך נאמר לא תאמץ; יש לך אדם שפושט את ידו וקופצה, לך נאמר ולא תקפוץ". יש מי שכבר פשט את ידו וחזר וסגרה; זו בעיה של היד. אבל קודם לכן יש אדם המצטער בתוך עצמו על עצם הניתנה; זו בעיית הלב.

וכאן עומדת השאלה הגדולה: כיצד אפשר לצוות על הלב? אפשר לכפות את היד לפתוח, אבל איך אפשר לומר לאדם שלא יצטער? אם הוא באמת מרגיש שכל הכסף דרוש לו, שכל חיו מונחים במאתיים הבאים, הצער אינו שקר. לבו אומר לו שהוא מוותר על חלק מן העתיד שלו.

הדין הוא: "חיך קודמין". פרנסת עצמו וביתו קודמת, וחכמים גם העמידו גבול שלא יבזבז אדם יותר מחומש ויבוא בעצמו לידי עניות. התורה אינה מבקשת מן האדם להרעב את עצמו כדי להאכיל את האחר. חיי האדם ופרנסתו מקבלים את מקומם תחילה.

אלא ההנסייונות הם סביב נקודה זו עצמה: נכון, "חיך קודמין"; אבל אימתי חיך כבר מסודרים, ואימתי נגמרת אותה "תחילה"? אימתי אדם מוכן להודות שכבר יש לו חיים? אם כל רווח חדש מתהפך מיד כקרן לרווח הבא, לעולם לא יבוא תורו של האחר. הוא בעצמו זקוק למנה כדי לחיות; אחר כך מתברר לו שהחיים הם במאתיים; ולאחר המאתיים הוא מגלה שבלי ארבע מאות עדיין אין לו ביטחון. כך יכול "חיך קודמין" להיות תירוץ לבלוע את כל העולם.

בצדקה יש דיני קדימה. "אחריך", קרוביך ועניי עירך קודמים. למה, כי בדרך הטבע קל יותר לתת לקרוב, בקרוב מרגישין שהכסף לא נתרחק לגמרי. נשאר בתוך המשפחה, בתוך העיר ובתוך העולם שהאדם מכיר. יש הכרה למי נתן ומה נעשה בכסף; ואולי פעם הגלגל יסתובב, אולי למחר יצטרך אליהם.

אבל הברכה של "די" היא בא ממקום אחר לגמרי. בברכת "די" אין לו שוב צורך שהממון יישאר קרוב. גם אם לא יחזור אליו דרך המשפחה, דרך העיר או דרך שום אדם, הוא יודע שחיו אינם תלויים בו. הקרוב מקל על יציאת הכסף; ה"די" מבטל את הצורך שהכסף יחזור.

התורה אינה ממתינה בצדקה עד שהאדם ירגיש שובע שלם, שהרי מצד טבעו ייתכן שלא יגיע אליו לעולם. התורה מצווה עליו לעשות מעשה קטן השייך לה, השייך לעולם השובע: להפריש חלק. וכדי לתת זאת, מוכרח האדם להמשיך אל לבו מעט מן ה"די". כל זמן שמרגיש שכל פרוטה היא נשמת חיו, הניתנה באמת כמעט בלתי אפשרית. קודם הניתנה הוא מוכרח לומר לעצמו: ברוך השם, כבר יש לי די, קיבלתי; לא הכל מוכרח להישאר אצלי.

נתינת מעשר וצדקה הוא עצמו תחילת השובע. כאשר האדם אינו בולע את כל הכסף, אומר לעצמו ולנפשו: "יש לי יותר מכדי להחזיק כל דבר בידי". הוא מתרגל בזה להיות שמח בחלקו, ומתרגל לעצם המושג של "די". מתוך המעשה הזה מתחיל הלב ללמוד שפה חדשה.

זהו העומק "ובחנוני נא בזאת". השם יתברך אומר ליהודי: תן צדקה ותאמין בברכה העתידה, בברכה של די. תאמין שלאחר הניתנה לא תישאר בלי חיים, אלא תקבל ברכה של "די". האמונה בעתיד מאירה

הכוס הראשונה

הכוס הראשונה

כשהיה ילד קטן, שתיית לחיים היתה בשבילו חלק מן המראה של בית המדרש. בשבת בבוקר, אחרי התפלה, עמדו על השלחן בקבוקים וכוסיות. המבוגרים עשו קידוש, שתינו ויין שרף, לחצו ידיים ואיחלו זה לזה לחיים וברכות טובות. גם הוא קיבל לפעמים מעט מכוס של ברית מילה, וכשהתבגר שתי כוס קטנה בקידוש. הכול היה בתוך מקום טוב, בין יהודים, זמירות ודברי תורה. הוא לא העלה על דעתו שבאותו טעם מוכר מסתתרת אצלו משיכה חזקה יותר משל אחרים.

בשנות הבחורות כבר ידע להבחין בין יין פשוט ליין טוב. אחר החתונה התחיל להבין גם בוויסקי. הוא לא היה שיכור ולא חשב על עצמו כאדם שיש לו בעיה. עכשיו הוא כבר אברך חסידי בן ארבעים, אב לילדים, לבוש ומסודר, בעל עסק טוב בבורו פארק. ידעו שהוא מבין במשקה, ולעתים שאלו אותו איזו יותר, איזה בקבוק ראוי לקנות. הוא נהנה מן הטעם, מן החכמה שבדבר ומן החמימות שבאה אחרי הכוס הראשונה. לאט לאט השתנה משהו. בתחילה הספיקה כוס בקידוש. אחר כך, כשהחזר הביתה, הרגיש שהשמחה נפסקה באמצע ושצריך להשלים עוד כוס אחת. בתקופה של לחץ בעסק גילה שהמשקה משקט אותו. אחרי ויכוח בבית הוא שתי כדי להירגע; אחרי יום מוצלח שתי כדי לחגוג; ובילילה שלא הצליח להירדם שתי כדי לסגור את הראש. לכל כוס היה הסבר טוב, ורק הדבר הפשוט ביותר נעלם ממנו: מספר הכוסות הלך וגדל.

בשלב הבא התחיל לשתות בגניבה. בקבוק אחד עמד בגלוי בארון, ובקבוק אחר הוסתר מאחור. הוא מזג מעט לכוס, מילא מים כדי שלא יבחינו, והשליך בקבוקים ריקים בפח רחוק מן הבית. כשאשתו שאלה אם שתי, ענה שלא שתי כמעט כלום. הוא עצמו האמין למחצה לתשובה. הרי לא שכב ברחוב, לא החסיר שבת ולא הפסיק להתפלל. אבל עמוק בפנים כבר ידע שהוא אינו שותה רק מפני שהוא רוצה; פעמים רבות הוא רוצה שלא לשתות, ובכל זאת שותה.

הבעיה כבר לא היתה רק כמה הוא שותה. הבעיה היתה שהוא איבד את היכולת לקבוע אם ישתי. הוא עדיין בחר באיזה בקבוק, באיזו כוס ובאיזו שעה, ולכן נדמה היה לו שהוא שולט. אבל ההחלטה העיקרית כבר לא היתה בידו. כשהגיע הרגע, הוא היה מוכרח למצוא סיבה לשתות. אם לא נמצאה סיבה, הוא יצר: מישהו פגע בו, היום היה קשה, מחר יהיה עמוס, או שמגיע לו מעט מנוחה. המשקה נעשה בעלי-הבית, והוא נעשה המסביר שלו.

הכול התחיל לרדת

גם העסק התחיל לרדת. מבחוץ לא קרה אסון אחד גדול; היו הרבה החלטות קטנות ולא טובות. הוא איחר לפגישה, שכח להחזיר טלפון, סמך על אדם שלא היה ראוי לסמוך עליו, וקנה סחורה בלי לבדוק היטב. בבוקר היה עייף ומבולבל, ובצהריים כעס על העובדים. במקום להודות שהראש שלו אינו צלול, החליט שכל הסובבים אשמים: השותף אינו נאמן, העובדים עצלים, הלקוחות כפויי טובה והבית אינו נותן לו מנוחה.

בבית נעשה קשה לדבר אותו. הילדים למדו לבדוק את פניו כשהוא נכנס: האם אבא רגוע, האם הוא קצר רוח, האם מוטב לא לבקש עכשיו דבר. אשתו ניסתה לדבר בעדינות, אחר כך בתקיפות, אחר כך בשתיקה. הוא שמע בכל משפט התקפה. לפעמים הבטיח שממחר יפסיק לגמרי, ולמחרת אמר שמעולם לא הבטיח דבר כזה. לפעמים התבייש מאוד במה שאמר בלילה, אבל במקום לבקש סליחה פתח בטענה חדשה. הבושה עצמה דחפה אותו שוב אל הכוס.

חבר טוב תפס אותו פעם אחרי תפלת ערבית. הם ישבו בצד בית המדרש עם כוס טיי. החבר לא דרש ולא הטיף. הוא אמר בשקט: 'איך זע אז דו ליידיסט. איך זע אויך אז די שטוב ליידיסט'. הוא כעס, קם והלך. אבל המילים נשארו. כעבור כמה שבועות דיבר עמו חבר אחר, ואחר כך בן משפחה. כל אחד ראה חלק אחר, וכולם אמרו כמעט אותו דבר: אינך אדם רע, אבל אינך יכול להמשיך כך.

יום אחד קיבל החלטה גרועה בעסק והפסיד סכום שלא היה יכול להרשות לעצמו. באותו ערב שתי יותר מן הרגיל, נפל בבית ונבהל מן המבט של

בנו. הילד לא צעק; הוא רק הסתכל. במבט הזה ראה האב את כל מה שניסה לא לראות. למחרת התקשר אל החבר הראשון ואמר: 'איך דארף הילף'. החבר לא שאל שאלות. בתוך ימים סידרו לו מקום ב'ריהעב' בפלארידע, מקום שבו מטפלים בהתמכרות (עדיקשן) במשך כל שעות היום.

בדרך לשדה התעופה עוד חשב לחזור. הוא אמר לעצמו שאולי די בשבוע מנוחה, אולי די ברופא פרטי, אולי אפשר לסדר הכול בלי שאיש ידע. אבל הפעם קיבל על עצמו דבר אחד: לציית. לא מפני שכל מי שבמקום ההוא חכם ממנו, אלא מפני שהשכל שלו עצמו שירת במשך שנים את המשקה. הוא ידע להסביר כל דבר ולהצדיק כל כוס. אם הוא רוצה לצאת, עליו להפסיק להיות הפוסק היחיד של עצמו.

הנסיכה לפלארידע

פלארידע נעשתה במשך השנים מקום מרכזי למרכזי גמילה. מזג האוויר מאפשר פעילות בחוץ כמעט כל השנה, קיימת שם מערכת רחבה של רופאים, מטפלים, בתי מגורים ותכניות המשך, ואנשים רבים באים אליה כדי להתרחק לזמן-מה מן הרחוב, החברים וההרגלים שבתוכם חיו. אבל המרחק לבדו אינו מרפא. אפשר לברוח אל קצה העולם ולהביא את כל האדם הישן בתוך המזוודה. הוא הגיע לשם לא לחופשה, אלא כדי להתחיל לומר אמת.

הימים הראשונים היו דיטאקס, היינו גמילה רפואית מן האלקאהאל. הגוף רעד, השינה נשברה, הזיעה באה בגלים והמחשבות התרוצצו. אנשי הצוות בדקו אותו והשגיחו שהציאה מן השתייה תהיה בטוחה. הוא, שהיה רגיל לסדר עסק, בית ומשפחה, נדרש פתאום לבקש רשות אפילו לצאת לחצר. הדבר השפיל אותו, אבל בתוך ההשפלה היתה גם הקלה. בפעם הראשונה זה שנים לא היה צריך להסתיר בקבוק, לחשב כמה נשאר או להמציא סיפור.

אחר כך התחילו סדרי היום: תפלה, ארוחה, קבוצה, שיחה אישית, שיעור על התמכרות, הליכה, ושוב קבוצה. דיברו שם על שנים עשר מדריגות. בתחילה השפה הפריעה לו. היו שם אנשים מכל הסוגים, והמילים לא נשמעו כמו בית המדרש שלו. אבל כשהקשיב היטב התחיל לשמוע בתוך הדברים יסודות שהכיר: הודאה שאין אדם מוציא את עצמו לבדו, אמונה בכוח שלמעלה ממנו, חשבון הנפש, תשובה על האתמול, בקשת מחילה, תפלה, ומסירת הניסיון כדי לעזור ליהודי אחר.

הוא למד שהעצד הראשון אינו הכרזה שהוא חסר ערך. להפך: זו הפעם הראשונה שהוא מכבד את נשמתו די הצורך כדי להפסיק לשקר לה. לומר 'איני שולט במשקה' אינו סוף הבחירה; זה המקום שבו הבחירה חוזרת. כל זמן שאמר 'איני יכול להפסיק מתי שארצה', לא עשה דבר. ברגע שאמר 'כשאני מתחיל איני יודע לעצור', יכול היה לבחור שלא לקחת את הכוס הראשונה ולבקש עזרה לפני שהרצון נהפך למעשה.

את רעיון הכוח העליון לא היה צריך ללמד אותו מן ההתחלה. הוא האמין בהשם יתברך כל ימיו. הקושי היה אחר: להסכים שהאמונה תיכנס אל המקום שבו הרגיש בושה. שנים התפלל ובאותו זמן שמר בקבוק מוסתר. עתה למד לומר בפשטות: רבוננו של עולם, אני רוצה לשתות; איני יכול לעבור את הרגע הזה לבדי; תן לי כוח לעשר דקות, ושלח לי אדם שאוכל לדבר אתו. זו לא היתה השגה גבוהה. זו היתה אמונה שנעשתה למעשה.

הכוח שלמעלה ממנו

במקום חיפש אדם שיוכל לדבר עמו בשפתו. לא אדם ידוע שקשה להיכנס אליו, אלא ערליכער איד שמבין נסיונות החיים, בעל לב חסידי שאפשר לומר לפניו אמת בלי הצגות. אותו יהודי לא נבהל מן הנפילות ולא ליטף את השקר. הוא אמר לו: 'אויב דו וועסט באהאלטן דיין עדיקשן, וועט ער פירן דיין לעבן'. האדם זקוק לפעמים לעיניים של אחר, מפני שבתוך עצמו הוא יודע לעקם כל מראה.

הוא התחיל לעשות חשבון הנפש. בירור פשוט: על מי אני כועס, ממי אני מפחד, למי שיקרתי, את מי הזקתי, ומה אני מספר כדי להישאר צודק. בכל ערב כתב מעט. את האתמול אי אפשר למחוק, אבל מוכרחים להשיב עליו.

רוב האנשים עסקו בעצמם. חבר אחד ניגש, מזג לו סודה ואמר לחיים. ברגע ההוא הבין ששתיית לחיים לא היתה מעולם קדושת המשקה עצמו. העיקר היה קירוב הלבבות, הברכה והדיבור החי.

לא הסתכל בשלילי על מי ששותה. אחרים יכלו לקחת כוס. הוא לא. ההכרה הזאת חייבה אותו לשמור על החיים שהשם נתן לו. כשאמר לחיים על כוס סודה, לחץ יד ליהודי וברך אותו באמת, הרגיש שלא הפסיד את הנקודה אלא מצא אותה. הפסיק לקדש את החיצוניות, היין שרף. והתחיל לשמור על הפנימיות, שהחיצוניות היתה אמורה לשרת.

עם הזמן ביקשו ממנו לדבר עם אברך אחר שהסתבך. הוא פחד: מי אני שאעזור? למעשה, לא נתן לו דרשות ארוכות. פשוט סיפר לו מה שעבר על עצמו, איך החביא בקבוק, איך האשים את כולם, ואיך התקשר בפעם הראשונה. האברך שמע משהו שאינו נבהל ממנו. וכל הכאב שעבר, נעשה כלי של חסד לעזור לאחרים. מה שהיה מקום של בוש, נעשה מקום שממנו הוא יכול להציל חיים.

כעבור זמן פתח עם עוד אנשים 'ריהעב' יהודי מסודר. 'ריהעב חרידי'; אוכל כשר. שבת, זמני תפלה והבנה של בית ומשפחה חרדי. עם יסודות חסידיים: הנשמה גדולה מן הנפילה, ידיעה מוכרחה לרדת אל הלב, תשובה פותחת יום חדש, התקשרות לאדם נאמן מצילה, ותפלה היא המקום שבו ההשגה נעשית מעשה.

כשהגיע אדם חדש, הוא לא שאל תחילה כמה הוא יודע, או לאיזו קהילה הוא שייך. הוא חיפש אם נשאר בו פתח קטן של רצון. לפעמים היה זה רק המשפט: 'נאס לי'. לפעמים היתה זו דמעה, או העובדה שבא למרות שלא רצה. הוא ידע שבניין גדול מתחיל בפתח קטן. אין אדם צריך להרגיש כבר את כל האור; די שישכים היום לא לנעול את הדלת.

עוד לילה אחד

שנים אחר כך, בלילה אחד, התקשר אליו אברך ואמר שהוא עומד ליד חנות משקאות, בבית מחכים לו, אבל הראש צועק שרק כוס אחת תרגיע אותו. הוא לא אמר לו לחשוב על כל השנים הבאות. הוא ביקש ממנו להישאר על הקו, להתרחק עשרה צעדים מן הדלת ולומר כמה מילים להשם יתברך. אחר כך שלח אליו חבר. עשר דקות נעשו חצי שעה, וחצי שעה נעשתה לילה שלם בלי משקה.

בבוקר התקשר האברך ואמר: 'דו האסט מיר געראטעוועט'. הוא השיב: 'איך האב דיך נישט געראטעוועט. דו האסט געעפנט א קליינע טיר, און דער אייבערשטער האט דיר געפירט ווייטער'. הוא ידע שאין זו מליצה. כל חייו החדשים נבנו כך: טלפון אחד, אמת אחת, תפלה אחת, התנצלות אחת, ועוד יום אחד. שום דבר לא נראה גדול בשעת מעשה, אבל יחד נעשו הדברים אדם חדש.

הוא עדיין לא אמר שהוא ניצח אחת ולתמיד. בכל בוקר ידע שהמחלה אינה נעלמת מפני שעברו שנים. אבל גם לא חי בפחד. היו לו השם יתברך, משפחה, חברים, סדר, תפלה וניסיון חיים שנבלע באבריו. הוא ידע מה לעשות כשהלב נסגר: לא להישאר לבד, לא להתווכח עם הרצון שעה שלמה, ולא לחכות עד שיהיה מאוחר. לפתוח פתח מיד.

פעם חשב שחירות פירושה שיוכל לשתות כמו כולם. היום ידע שחירות פירושה שאינו מוכרח לשתות. פעם חשב שכוח הוא להסתיר חולשה. היום ידע שכוח הוא לומר אמת בזמן. פעם חיפש בכוס חמימות, מנוחה וקשר. עכשיו מצא אותה בדיבור עם אשתו, בלימוד, בתפלה, בשיחה עם חבר ובעזרה ליהודי אחר. המשקה הבטיח לו חיים ולקח ממנו את החיים; ההחלמה ביקשה ממנו לוותר על כוס אחת והחזירה לו עולם שלם.

וכששאלו אותו איך עושים זאת, נתן תשובה פשוטה: האדם אינו יוצא לבדו, אבל גם איש אחר אינו יכול לצאת במקומו. הוא מוכרח לפתוח פתח קטן, למסור את עצמו להשם יתברך, לומר אמת לחבר נאמן, ולעשות היום את המעשה הנכון. מחר יתחיל שוב.

כך חיים: עוד אמת אחת, עוד תפלה אחת, עוד טובה ליהודי, ועוד יום אחד.

כלי תשובה אין לאדם מקום להיזיז היום אפילו משהו אחד. התשובה לא היתה רגש גדול; לפעמים היתה שיחת טלפון, החזרת כסף, הודאה, או שתיקה במקום תירוצ.

הוא גילה שההתמכרות (עדיקשען) אינה רק אהבה למשקה. היא דרך שלמה לברוח מכאב, בדידות, כעס, פחד וחוסר מנוחה. אם יסלקו את הבקבוק וישאירו את כל דרכי הבריחה, ימצא האדם בקבוק אחר: אכילה, קניות, הימורים, עבודה בלי גבול, טלפון, כעס או צורך לשלוט בכולם. הסיפור שלו היה אלקאהאל, ולכן בזה היה צריך לטפל במפורש. אבל היסוד נוגע לכל התמכרות: דבר חיצוני נעשה הדרך הקבועה של האדם לא להרגיש את חייו.

כאן התחבר אצלו ענין הדעת. ידיעה לבדה אינה משנה אדם. הוא ידע שנים שהשתייה מזיקה. דעת היא ידיעה שנבלעת באברים, כמו בעל מלאכה שמרגיש בידיו מה נכון לעשות. בכל פעם שדיבר בקבוצה, ועבר עוד ערב בלי כוס, נעשתה הידיעה מעט יותר חיה. משהו ועוד משהו, יום ועוד יום, עד שהלב והגוף התחילו לדעת מה שהמוח ידע מזמן.

הספאנסער, האדם שליווה אותו בדרך ההחלמה, אמר לו שלא ינסה לפתור את כל החיים בבוקר אחד. 'היום אל תשתה. מחר נדבר על מחר'. בתחילה נשמע הדבר קטן מדי. הוא רצה הבטחה שלעולם לא ייפול. אחר כך הבין שזהו פתח קטן לבניין גדול. אם אין פתח, כל הבניין אינו שווה לו. טלפון אחד, הודאה אחת, תפלה קצרה והחלטה של יום אחד נתנו לו קשר אל חיים שלא יכול היה להשיג בבת אחת.

למה לא נשאר בבית

אחרי כמה שבועות שאל את עצמו שאלה כואבת: לשם מה הייתי צריך לבוא עד פלארידע? הרי היה לי בית חסידי, בית מדרש, תפלה, ספרי חסידות וחברים טובים. כל היסודות שמלמדים כאן נמצאים אצלנו. התשובה לא היתה שחסר משהו בבית. החסרון היה שהוא ידע לדבר את כל המילים בלי להכניס אותן לתוכו. בבית יכול היה להסתתר בתוך הצורה המוכוונת שלו; כאן הורידו ממנו את האפשרות לברוח מן הנקודה.

השם יתברך נמצא בכל מקום, אבל לפעמים צריך לצאת מן התעמולה והרחוב הרגיל, כדי לראות מה הרחוב עושה לו. הוא היה צריך סדר חיצוני חזק עד שיוכל לבנות סדר פנימי. היה צריך אנשים ששואלים בכל יום אם שתה, קבוצות שבהן אין רושם לו, ורגעים שבהם מוכרחים לומר בקול את הדבר שהסתיר. אחר כך יכול היה לחזור הביתה ולגלות שהכוחות שקיבל שם שייכים באמת לביתו.

לאחר התקופה הסגורה עבר לסאָבער-ליווינג, בית מגורים מסודר ונקי ממשקה. הוא כבר יצא במשך היום לטיפול ולעבודה קלה, אבל חזר בלילה לבית שיש בו כללים, בדיקות וחברים שנמצאים באותו מאבק. זו היתה מדרגה בין שמירה מוחלטת לחיים רגילים. הוא למד לקנות בחנות בלי לעבור ליד המדף, להשתתף בשמחה בלי לטעום, לקבל בשורה קשה בלי לברוח, ולחזור לחדרו ולעצמו כשקשה לו.

בכל שלב נפתח עוד חלק. תחילה היה העיקר לא לשתות. אחר כך היה צריך לתקן את היחסים בבית. הוא התחיל להקשיב לאשתו בלי להסביר מיד למה היא טועה. הוא שמע כמה פחד הכניס לבית, וכמה פעמים הילדים לא ידעו איזה אבא ייכנס בדלת. לא היה בידו לדרוש שיאמינו לו מיד. אמון אינו נאום; הוא מצטבר ממעשים קטנים. שיחת טלפון בזמן, הבטחה שמתקיימת, ערב שבו הוא נוכח באמת, ועוד יום שבו אינו מסתיר.

הוא חזר גם אל התפלה. בעבר ביקש לפעמים הרגשה גדולה, וכשלא הרגיש אמר שהתפלה אינה הולכת. עכשיו ידע להתחיל מן הפשטות: לעמוד, לומר את המילים, ולבקש עזרה על היום הזה. הוא לא המתין עד שהלב יהיה מושלם. לאט לאט נעשתה התפלה המקום שבו אינו צריך להוכיח מאומה, רק להיות יהודי נצרך לפני השם יתברך.

שבת בלי ויסקי

השבת הראשונה בלי ויסקי היתה קשה יותר ממה ששיער. כל תנועה הזכירה לו את הכוס: הקידוש, הקידוש בבית המדרש, השיחה עם החברים, הסעודה והזמן שאחרי הצהריים. הוא חשש שכולם מסתכלים עליו. למעשה

קול הלשון פרטי - הרב שלום לאנגסאם 605-313-6803

- אויף אידיש 1, שיעורים מהתקופה האחרונה 1, דיבאטעס 2, נפש (נפש, חיזוק, חינוך, שלום בית) 3, פרשת השבוע 4, חומש רש"י 5, משנה וגמרא 6, הלכה 7, מוסר וחסידות 8, אינטערסאנע טאפיקס (חכמת התורה, חכמת העולם) 9, שבת 10, מועדים 11, שיעורים 12 | נ"ך 2 - שיעורים על רוב תנ"ך

אם ברצונכם לקבל את הגליון במייל, נא לפנות: shalomlang@gmail.com

או לשלוח הודעה: zum-pintel+subscribe@googlegroups.com

לנדב הגליון, או לפרסם בו, וכן להזמין את הרב למסור שיעורים בישיבות ובכוללים, נא להתקשר למכון משרים 845-274-3516